

STUDII ȘI CERCETĂRI: ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

CZU: 378.4.014.3(478)

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3966918>

INSTRUMENTE EFICIENTE DE IMPLEMENTARE A PREVEDERILOR PROCESULUI BOLOGNA ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR NAȚIONAL

Nadejda VELIȘCO

Universitatea de Stat din Moldova

În articol este abordat impactul proiectelor TEMPUS ca o istorie de succes pentru Republica Moldova, fiind cel mai durabil program de susținere a reformei învățământului superior prin care s-a reușit: reforma curriculară, dezvoltarea guvernancei universitare, fortificarea celor trei cicluri de studii – licență, masterat, doctorat; dezvoltarea mecanismului național de asigurare a calității în învățământul superior; dezvoltarea autonomiei universitare și perfecționarea sistemului de gestionare a universităților; ajustarea formării specialiștilor la necesitățile pieței muncii; crearea de parteneriate dintre mediul academic și cel economic; fortificarea componentei de învățare pe tot parcursul vieții etc.

Cuvinte-cheie: autonomie universitară, guvernare universitară, asigurarea calității, reforme structurale etc.

EFFECTIVE TOOLS FOR IMPLEMENTING THE PROVISIONS OF THE BOLOGNA PROCESS IN NATIONAL HIGHER EDUCATION

The article addresses the impact of TEMPUS projects as a success story for the Republic of Moldova, being the most durable program to support the higher education reform through which it succeeded: curricular reform, the development of university governance, the strengthening of the three cycles of studies - bachelor's, master's, doctorate; development of the national mechanism of quality assurance in higher education; development of university autonomy and improvement of the university management system; adjusting the training of specialists to the needs of the labor market, creating partnerships between the academic and the economic environment; strengthening the lifelong learning component, etc

Keywords: university autonomy, university governance, quality assurance, structural reforms etc.

Introducere

În anul 2018 Spațiul european al învățământului superior a aniversat 20 de ani de la semnarea Declarației de la Sorbona, iar în anul 2019 au fost marcați 20 de ani de la semnarea Declarației de la Bologna (1999) [1].

La conferința aniversară de la Bologna (Italia), care a avut loc în iunie 2019, au fost puse în discuție progresele realizate, dar și provocările cu care s-au confruntat sistemele naționale de învățământ în această perioadă de timp.

Procesul Bologna este unul dintre principalele procese voluntare de cooperare interguvernamentală la nivel european, implementat în prezent în 48 de state, inclusiv în Republica Moldova, care definesc Spațiul european al învățământului superior (EHEA), fiind lansat prin Declarația de la Bologna din 1999. Aceste state implementează reforme în învățământul superior pe baza unor valori fundamentale comune, cum ar fi: libertatea de exprimare, autonomia instituțiilor, asociații independente ale studenților, libertatea academică, libera circulație a studenților și a personalului. Prin acest proces, țările, instituțiile și părțile interesate din Spațiul

europene al învățământului superior își adaptează continuu sistemele de învățământ superior, făcându-le mai compatibile și consolidând mecanismele lor de asigurare a calității [1].

În calitate de instrumente eficiente de consolidare a sectorului învățământului superior în Republica Moldova sunt programele UE, care au precedat programul Erasmus⁺, precum: TEMPUS, Erasmus-Mundus (*mobilități de scurtă durată*), Erasmus Mundus Joint Degree etc.

În perioada 1994-2013 în Republica Moldova au fost implementate 83 de proiecte TEMPUS (creșterea capacităților instituționale) cu o valoare totală de 43 milioane de euro. Contribuția Programului TEMPUS a fost esențială în ce privește promovarea reformei și modernizarea sistemului de învățământ superior național, pregătirii acestuia pentru aderare la Procesul Bologna. Prin intermediul proiectelor TEMPUS, în perioada anilor 1994-2013 au beneficiat de mobilități academice cca 1000 de cadre didactice din învățământul superior. TEMPUS este o istorie de succes pentru Republica Moldova, fiind cel mai durabil program de susținere a reformei învățământului superior prin care s-a reușit: reforma curriculară, dezvoltarea guvernantei universitare, fortificarea celor trei cicluri de studii – licență, masterat, doctorat; dezvoltarea mecanismului național de asigurare a calității în învățământul superior; dezvoltarea autonomiei universitare și perfecționarea sistemului de gestionare a universităților; ajustarea formării specialiștilor la necesitățile pieței muncii; crearea de parteneriate dintre mediul academic și cel economic; fortificarea componentei de învățare pe tot parcursul vieții etc.

Proiectele TEMPUS și contribuția lor la reformarea sistemului de învățământ național în conformitate cu rigorile Bologna

Pentru a elucida impactul anumitor proiecte TEMPUS asupra cadrului legal și normativ în contextual consolidării capacităților instituționale în învățământul superior, au fost analizate rapoartele și produsele elaborate de comunitatea academică în cadrul anumitor proiecte TEMPUS din perioada anilor 2010- 2016.

Proiectul **EUniAM** (*Consolidarea autonomiei universitare în Republica Moldova*) a contribuit la dezvoltarea cadrului legal, și anume: au fost elaborate propuneri concrete, care ulterior au fost utilizate la elaborarea Codul educației și a Strategiei „Educația 2020” pe dimensiunea autonomiei universitare [2,3]. Drept rezultat, în Codul educației [2] au fost formulate componentele autonomiei universitare, precum: autonomia academică, autonomia resurselor umane, autonomia organizațională, autonomia financiară, au fost înaintate propuneri în ce privește noile mecanisme de finanțare a învățământului superior și propusă spre dezbatere publică o nouă formulă de finanțare bazată pe indicatori de performanță și coeficienți de ajustare, care ulterior au stat la baza noului concept de finanțare a învățământului superior, materializându-se în proiectul *Metodologiei de finanțare bugetară standard din învățământul public superior*. Un rol important pentru opinia academică au fost și studiile prezentate ale sectorului învățământului superior, modelând anumite scenarii de raționalizare și asigurare a calității rețelei de universități și instituții de cercetare [3].

Proiectul **ATHENA** (*Promovarea durabilă și autonomă a sistemelor de învățământ superior în zona de vecinătate a Estului*) a oferit o analiză comparativă a autonomiei universitare în diverse state, bazată pe o metodologie elaborată de EUA pentru 28 de state participante la acest studiu, inclusiv cu participarea Moldovei, Armeniei și Ucrainei, și o foaie de parcurs a politicilor educaționale în domeniul autonomiei instituționale drept instrument de continuare a reformelor în sector [4,5]. Astfel, au fost elaborate propuneri de revizuire a autonomiei organizaționale, precum reforme privind alegerea rectorului de către comunitatea academică (anterior alegerea era realizată de Senat), asigurarea unei guvernări duale prin stabilirea unui Consiliu de dezvoltare strategică instituțională (CSDI) în fiecare instituție de învățământ superior cu participarea reprezentanților din mediul de afaceri, angajatorilor, ALUMNI etc. pe lângă Senatul universitar [6,7]. CSDI are menirea să coordoneze Planul de dezvoltare strategică instituțională, să monitorizeze eficiența utilizării resurselor financiare, să organizeze concursul de alegere a rectorului etc. [2].

Pe parcursul ultimilor trei ani, CSDI și-a demonstrat viabilitatea în majoritatea universităților.

Pentru asigurarea responsabilității publice a universităților a fost creat Consiliul pentru etică și management (CEM), care are misiunea de a verifica asigurarea responsabilității publice a instituțiilor de învățământ superior. CEM a fost creat la nivel național, dar din cauze obiective așa și nu și-a demarat activitatea.

Pentru a vedea impactul acestui proiect asupra dimensiunii autonomiei universitare în țara noastră, la începutul acestuia a fost realizată o evaluare comparativă, în baza anumitor indicatori, a componentelor acesteia pentru Moldova, Armenia și Ucraina.

Tabelul 1

Analiza comparativă a componentelor autonomiei universitare între țările participante la proiectul ATHENA, realizat de EUA la începutul proiectului (2012)

Autonomie organizațională		Autonomie financiară	
Armenia	47%	Armenia	66%
Ucraina	44%	Moldova	49%
Moldova	42%	Ucraina	46%
Autonomia resurselor umane		Autonomie academică	
Armenia	91%	Moldova	51%
Moldova	80%	Ucraina	51%
Ucraina	59%	Armenia	46%

Din tabelul de mai sus observăm că pe anumite componente ale autonomiei universitare în învățământul superior din Republica Moldova avem realizări mai bune, spre exemplu – autonomia resurselor umane, iar cea mai joasă valoare fiind atinsă la autonomia organizațională, în comparație cu statele menționate [4].

Odată cu aprobarea Codului educației (2014) componentele autonomiei universitare s-au îmbunătățit semnificativ, ceea ce am putea observa din tabelul ce urmează. Aceste schimbări sunt datorate și proiectului ATHENA care și-a adus aportul la dezvoltarea Codului educației pe segmentele menționate mai sus.

Tabelul 2

Componentele autonomiei universitare

Componente	Până la adoptarea Codului educației	După implementarea Codului educației
Autonomie financiară	49%	57%
Autonomie organizațională	42%	55%
Autonomia resurselor umane	59%	64%
Autonomie academică	51%	60%

Proiectul **QUAEM** (*Dezvoltarea sistemului de asigurare a calității în învățământul superior din Moldova*) a avut misiunea ca după mai bine de 8 ani de lipsă a unei agenții de asigurare a calității în sistemul învățământului superior să creeze un sistem național de asigurare a calității prin fondarea unei agenții naționale de asigurare a calității în învățământul superior [6].

În cadrul proiectului QUAEM au fost elaborate propuneri privind Codul educației pe dimensiunea asigurării calității, elaborarea Metodologiilor de evaluare externă, formarea unui anumit grup de experți în domeniu, care ulterior au devenit și membri ai Consiliului de conducere al ANACEC. Contribuția proiectului a culminat cu crearea Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional (ANACIP), actualmente Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (ANACEC) [8,9].

Acest proiect pentru prima dată a menționat rolul important al studenților în procesul de asigurare a calității programelor de studii superioare [1,3]. Un rol aparte acest proiect l-a avut și la consolidarea sistemelor de management intern al calității precum și la stabilirea unor structuri interne de asigurare a calității pentru pregătirea către acreditarea internațională a 15 programe de studii de licență din cadrul a 6 universități naționale. În rezultat, 15 programe de studii de licență au obținut acreditări internaționale din partea AQAS (Agenția germană de asigurare a calității pentru acreditarea programelor de studii), agenție înregistrată în Registrul European al Agențiilor de Asigurare a Calității, care permite recunoașterea internațională a calificărilor și diplomelor la programele de studii acreditate [10-12].

În **concluzie**, pe lângă posibilitatea de a scrie și a participa la proiectele de consolidare a capacităților în învățământul superior, mediul academic și studenții au posibilitatea să cunoască prin intermediul acestor proiecte noi experiențe și bune practici de consolidare și modernizare a învățământului superior din țara noastră, să

elaboreze noi documente de politici instituționale, dar și naționale, pe dimensiunea învățământului superior, să participe activ într-o rețea extinsă de universități, să considere mobilitățile academice ca cele mai valoroase mecanisme de obținere a studiilor de calitate.

Referințe:

1. Bologna process (1999). "The Bologna Declaration on 19 June 1999. Joint declaration of the European Higher Education Area".
2. Proiectul EUniam www.euniam.aau.dk
3. Codul educației. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.319-324.
4. Ordinul nr.09 din 14.01.2015. Regulamentul-cadru privind modul de alegere a rectorului instituției de învățământ superior din Republica Moldova.
5. Ordinul nr.10 din 14.01.2015. Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea organelor de conducere ale instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova.
6. Proiectul <http://gesi.sozphil.uni-leipzig.de/quaem/welcome>
7. Proiectul <http://athena-tempus.eu>
8. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova „Cu privire la crearea Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional”, nr.652 din 13.08.2014.
9. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova „Cu privire la Regulamentul de organizare și funcționare a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional”, nr.191 din 22.04.2015.
10. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Metodologiei de evaluare externă a calității în vederea autorizării de funcționare provizorie și acreditării programelor de studii și a instituțiilor de învățământ profesional tehnic, superior și de formare continuă și a Regulamentului de calcul al taxelor la serviciile prestate în cadrul evaluării externe a calității programelor de studii și a instituțiilor de învățământ profesional tehnic, superior și de formare continuă, nr.616 din 18.05.2016.
11. Ordinul Ministrului Educației cu privire la participarea studenților în asigurarea calității, nr.738 din 5.08.2016.
12. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la acreditarea programelor de studii superioare de licență (Ciclul I) în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, nr.82 din 20.02.2017.

Date despre autor:

Nadejda VELIȘCO, doctor, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: nadejda.velisco@mecc.gov.md

Prezentat la 20.02.2020